

Przyczyny I wojny światowej. Zamach w Sarajewie i wybuch wojny

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa interaktywna](#)
- [Prezentacja + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

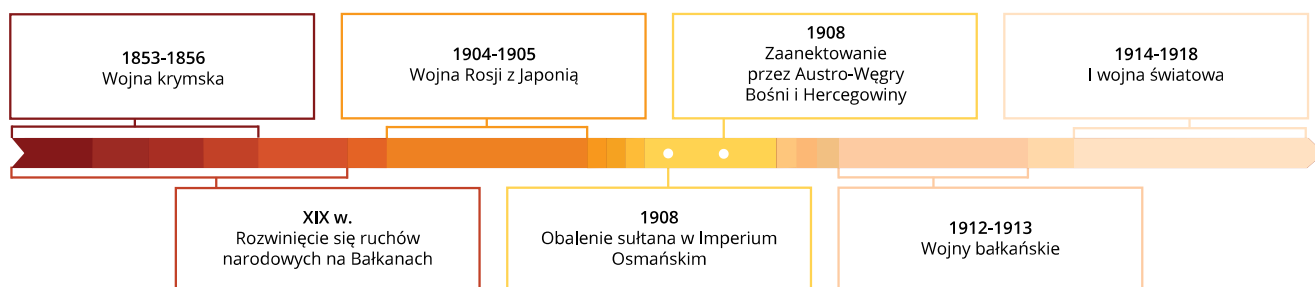

Przyczyny I wojny światowej. Zamach w Sarajewie i wybuch wojny

Niemieccy żołnierze na granicy z Belgią.

Źródło: Underwood & Underwood, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Od połowy XIX w. Turcja traciła wpływy na Półwyspie Bałkańskim. Do głosu dochodziły coraz liczniejsze słowiańskie ruchy narodowowyzwoleńcze. Ponadto słabość imperium osmańskiego spowodowała, że do walki o wpływy na Bałkanach stanęły Austro-Węgry i Rosja. Sytuacja stawała się coraz bardziej napięta, a w bałkańskim kotle powoli zaczynało wrzeć.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Opisziesz najważniejsze konflikty polityczne i militarne poprzedzające I wojnę światową.
- Wyjaśnisz, jak doszło do wybuchu I wojny światowej.

- Zweryfikujesz swoją wiedzę na temat przyczyn I wojny światowej, wykonując zestaw ćwiczeń.

Przeczytaj

Wojny bałkańskie

Wskaż na mapie zmiany terytorialne, jakie zaszły wskutek wojen bałkańskich.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie Stentor, licencja: CC BY-SA 3.0.

Okazją do wzmocnienia wpływów rosyjskich na Bałkanach okazał się narastający kryzys Turcji: w 1912 r. przy poparciu Rosji zawarty został antyturecki sojusz bułgarsko-serbsko-grecko-czarnogórski. Rozpoczęła się

I wojna bałkańska. Kolejne klęski zmusiły rząd turecki do podpisania pokoju w Londynie w 1913 roku. Wkrótce jednak na Bałkanach wybuchła **kolejna wojna**. Niezadowolona z podziału zdobyczy Bułgaria zaatakowała Serbię i Grecję. Przeliczyła się jednak z siłami: do zaatakowanych przyłączyła się Rumunia, Turcja zaś wykorzystała okazję do odzyskania części strat (Adrianopol). Bułgaria musiała się zgodzić na niekorzystne warunki pokoju w Bukareszcie po miesiącu walk. Najważniejszym skutkiem wojen bałkańskich było wzmocnienie Serbii, która wyrosła na lidera antyhabsburskiego niepodległościowego ruchu słowiańskiego. Wspierana przez Rosję stanowiła poważne zagrożenie dla Austro-Węgier.

Przyczyny I wojny światowej

W 1908 r. monarchia habsburska dokonała **aneksji** Bośni i Hercegowiny, dając tym samym znak, że nie zamierza patrzeć beczynnienie na wzrost siły Serbii i popieranym przez nią ruchom słowiańskim. Ich protektorem była też Rosja – na razie zbyt osłabiona rewolucją 1905 r., by energiczniej wesprzeć południowosłowiańskich sojuszników.

Zdjęcie przedstawia grecką artylerię podczas I wojny bałkańskiej w 1912 roku. Jakiego zadania wykonują poszczególne osoby?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wybuch I wojny światowej był wypadkową wielu przyczyn. W Europie i na świecie istniały liczne punkty zapalne. Konflikt spowodowało nawarstwienie się **antagonizmów** pomiędzy mocarstwami. Przedmiotem zatargu niemiecko- francuskiego były Alzacja i Lotaryngia. Austria i Rosja rywalizowały o wpływy na Bałkanach i Bliskim Wschodzie. Włączenie się Niemiec – nieco spóźnione – do współzawodnictwa kolonialnego wywołało niepokój Anglii oraz Rosji o posiadłości zamorskie. Całości dopełniały zatargi państwa habsburskiego z Włochami i Serbią. Rywalizowali ze sobą także przyszli sojusznicy: Anglia w Afryce Północnej z Francją, a w Azji z Rosją. Bezpośrednim powodem wybuchu I wojny światowej stał się konflikt w Bośni i Hercegowinie, w 1908 r. **anektowanej** po 30 latach okupacji przez Austro-Węgry.

Wskaż najważniejsze obszary sporne i podaj, które mocarstwa były nimi zainteresowane.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie Stentor, licencja: CC BY-SA 3.0.

Zamach w Sarajewie

W dniu 28 czerwca 1914 r. w Sarajewie bośniacki Serb Gavrilo Princip zastrzelił następcę tronu Austro-Węgier arcyksięcia Franciszka Ferdynanda i jego małżonkę Zofię, przebywających z wizytą w stolicy Bośni.

Ilustracja przedstawia Gavrila Principa strzelającego do pary książęcej. W jaki sposób na informację o zamachu mógł zareagować liberał, konserwatysta i anarchista?

Źródło: Achille Beltrame, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Zamachowcy należeli do organizacji **Młoda Bośnia**, dążącej do wyzwolenia południowosłowiańskich terytoriów Austro-Węgier oraz połączenia ich z Serbią. Działali z inspiracji serbskiego wywiadu wojskowego i choć władze austriackie nie zdołały udowodnić swych podejrzeń, morderstwo to wykorzystano jako pretekst do ataku na Serbię.

Wybuch wojny

Austro-Węgry postawiły Serbii **ultimatum**, zawierające trudne do spełnienia warunki. Rząd serbski zgodził się uwzględnić prawie wszystkie oprócz tych, które naruszały suwerenność kraju. Austro-Węgrom nie zależało jednak na dalszych negocjacjach, dlatego też 28 lipca 1914 r. wypowiedziały Serbii wojnę.

W odpowiedzi Rosja ogłosiła powszechną mobilizację. Zgodnie z planem szefa sztabu generalnego Alfreda von Schlieffena 1 sierpnia Niemcy wypowiedziały wojnę Rosji, a dwa dni później Francji. W nocy z 3 na 4 sierpnia wojska niemieckie wkroczyły na terytorium Belgii. Wielka Brytania uznała to za złamanie traktatu londyńskiego z 1839 r. gwarantującego Belgii wieczystą neutralność i wypowiedziała Niemcom wojnę. Kanclerz

Alfred von Schlieffen (1833–1913), hrabia, feldmarszałek niemiecki, szef sztabu armii pruskiej w latach 1891–1905; twórca niemieckich planów strategicznych przed I wojną światową.

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Niemiec Theobald von Bethmann Hollweg skwitował to w ten sposób: „tylko dla słowa «neutralność» – tylekroć lekceważonego w czasie wojny – po prostu dla świstka papieru Brytania chce przystąpić do wojny

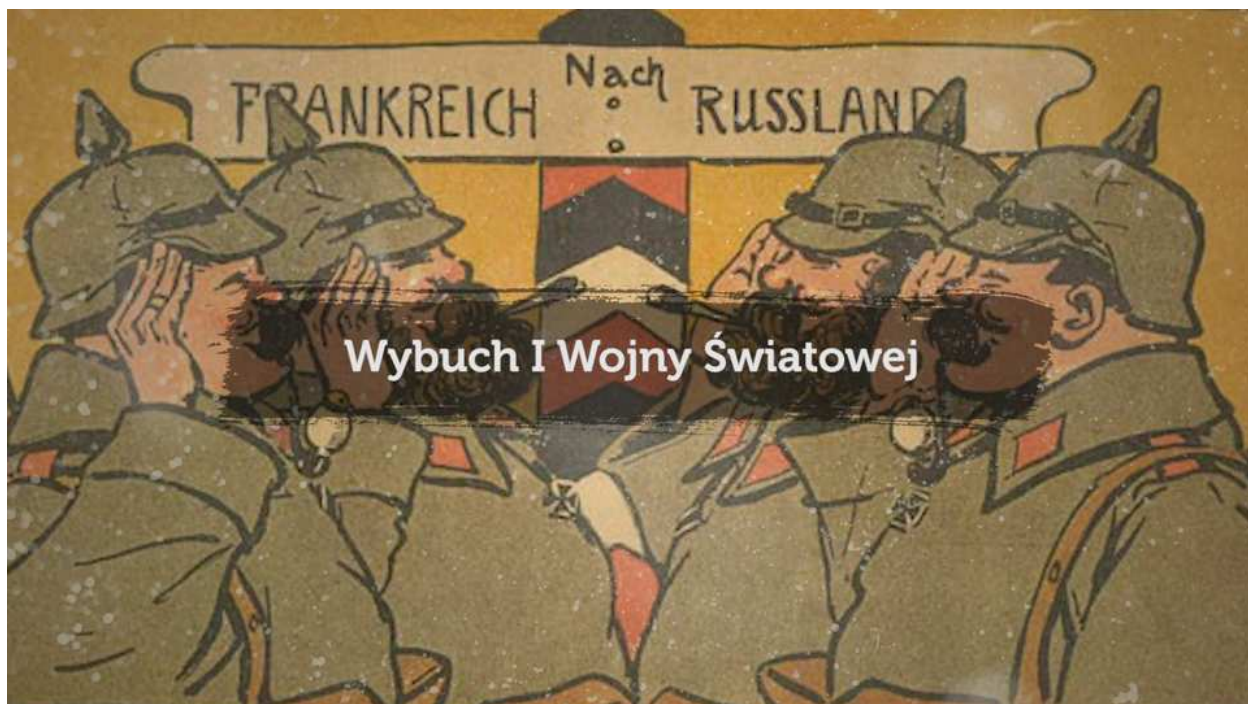
przeciw pokrewnemu narodowi, który pragnie z nią żyć w przyjaźni”. Już 5 sierpnia Austro-Węgry wypowiedziały wojnę Rosji, a 7 sierpnia po stronie Serbii opowiedziała się Czarnogóra. Pod koniec tego miesiąca przeciw Niemcom wystąpiła Japonia. W październiku do wojny po stronie Niemiec dołączyło imperium osmańskie.

Reszta państw (w tym Włochy, formalnie będące członkiem trójprzymierza) zachowała neutralność. Odtąd Niemcy, Austro-Węgry oraz ich sojuszników nazywano państwami centralnymi. Ich przeciwników nazywano nadal **ententą**, od początkowego porozumienia francusko-brytyjskiego.

Ciekawostka

Plan Schlieffena

W 1905 r. szef niemieckiego sztabu generalnego Alfred von Schlieffen opracował plan strategiczny na wypadek wojny na dwa fronty. Słusznie zakładając wolniejsze tempo mobilizacji armii rosyjskiej, uznał za konieczne skierowanie 7/8 sił niemieckich przeciw armii francuskiej. Według tego planu wojska niemieckie miały obejść ufortyfikowaną granicę francusko-niemiecką przez terytorium neutralnej Belgii, oskrzydlać wojska francuskie, a następnie je otoczyć i rozbić. Po szybkim zwycięstwie na zachodzie żołnierze niemieccy mieli zostać przetransportowani na wschód, by stawić czoła armii rosyjskiej, która – jak szacowali pruscy sztabowcy – właśnie wtedy zakończyłaby mobilizację.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DWLHljfZC>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Wybuch pierwszej wojny światowej*.

Słownik

aneksja

(z łac. *annexio* – przyłączenie) przyłączenie przez jedno państwo całości lub części terytorium drugiego państwa; aneksja Austrii zwana jest z niemieckiego *Anschluss*

antagonizm

wzajemna niechęć lub wrogość, wynikające ze sprzeczności interesów lub różnicy poglądów

(definicja na podstawie słownika PWN)

ententa

(fr. *entente* – porozumienia) sojusz między Wielką Brytanią a Francją (1904 r.) oraz Rosją (1907 r.), który określał strony biorące udział w I wojnie światowej

Młoda Bośnia

serb. Młoda Bosna, tajna rewolucyjna organizacja młodzieży bośniackiej działająca przed I wojną światową;

(definicja na podstawie słownika PWN)

ultimatum

(z łac. *ultimus* – ostatni, ostateczny) w stosunkach międzynarodowych: oświadczenie władz skierowane do władz innego państwa, zawierające groźbę użycia siły

I wojna bałkańska

konflikt zbrojny pomiędzy Ligą Bałkańską, czyli sojuszem państw bałkańskich (Bułgaria, Czarnogóra, Grecja, Serbia), a Turcją, trwający od 8 października 1912 r. do 30 maja 1913 r., zakończony traktatem w Londynie; na jego mocy Turcja utraciła ziemie powyżej linii łączącej miasto Enez nad Morzem Egejskim i miasto Midye nad Morzem Czarnym. Serbia zajęła część Macedonii i wraz z Czarnogórą podzieliła ziemie Sandzaku Nowopazarskiego. Część Macedonii otrzymały także Bułgaria i Grecja, która uzyskała również kontrolę nad Kretą i zachodnią Tracją. W trakcie trwania I wojny bałkańskiej, 28 listopada 1912 r., proklamowała niepodległość Albania, wspierana przez Austro-Węgry i Włochy, jakkolwiek dopiero w lipcu 1913 r. konferencja ambasadorów przyznała Albanii niepodległość pod nadzorem mocarstw

II wojna bałkańska

konflikt zbrojny pomiędzy Bułgarią a Serbią i jej sojusznikami: Grecją, Czarnogórą, Rumunią oraz Imperium Osmańskim, trwający od 29 czerwca do 10 sierpnia 1913 roku. Powodem wybuchu wojny były spory państw należących do Ligi Bałkańskiej, dotyczące podziału zdobytych przez nie terytoriów w I wojnie bałkańskiej. Formalnie do konfliktu doprowadził car bułgarski Ferdynand I, który zerwał pertraktacje pokojowe z Serbią w sprawie podziału Macedonii. Bułgarzy zaatakowali Greków i Serbów, po czym po stronie tych ostatnich opowiedziała się reszta państw bałkańskich oraz Turcja, która liczyła na odzyskanie chociaż części utraconych wcześniej ziem. Wobec kolejnych porażek Bułgarzy w krótkim czasie poprosili o pokój. Traktat w Bukareszcie przyznał południową Dobrudżę Rumunii, dotychczasową Macedonię bułgarską Serbii, zatwierdził przynależność Macedonii Zachodniej i Centralnej do Grecji oraz przyłączył do niej Macedonię Wschodnią. Na mocy osobnego pokoju z Turcją Bułgaria utraciła na jej rzecz zajęte w I wojnie bałkańskiej obszary Tracji Wschodniej, w tym Adrianopol.

Słowa kluczowe

I wojna bałkańska, II wojna bałkańska, zamach w Sarajewie, Franciszek Ferdynand, plan Schlieffena, I wojna światowa

Bibliografia

Wielka historia świata. Tomy 1-12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności); Świat Książki 2004-2006.

Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011–2019.

A. Jevakhoff, *Kemal Atatürk. Droga do nowoczesności*, tłum. K. Pachniak, Warszawa 2016.

J. Prokopczuk, *Historia powszechna 1871–1939*, Warszawa 1984.

J. Tyszkiewicz, E. Czapiewski, *Historia powszechna. Wiek XX**, Warszawa 2010. *Wielka Historia Świata, t. 11, Wielkie wojny XX wieku (1914–1945)*, pod red. nauk. M. Zgórniaka, Warszawa 2006.

Mapa interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapami i wykonaj kolejne polecenia.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Wyjaśnij, jakie znaczenie miały zmiany terytorialne, jakie zaszły wskutek wojen bałkańskich, dla sytuacji mocarstw europejskich.

Polecenie 3

Wymień i wskaż na mapie państwa należące do obu sojuszy: trójprzymierza i trójporozumienia.

Prezentacja + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją multimedialną i wykonaj kolejne polecenia.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PbgGrIAL7>

1

„Nie chcielibyśmy się zgodzić na to, aby w Chinach ugruntowało się przeświadczenie, że w stosunku do nas [tj. Niemców] dozwolone jest to, co w stosunku do innych [Europejczyków] jest zgoła niedopuszczalne. Musimy domagać się, aby niemiecki misjonarz i niemiecki przedsiębiorca, niemieckie towary, niemiecka flaga i niemiecki okręt były szanowane tak samo jak innych mocarstw. Jesteśmy wreszcie gotowi chętnie wziąć w rachubę w Azji Wschodniej interesy innych mocarstw i pozostajemy pewni w przewidywaniu, że nastąpi również należne zaspokojenie naszych własnych interesów. Krótko mówiąc: nie chcemy nikogo odsunąć w cień, ale domagamy się też naszego miejsca pod słońcem. W Azji Wschodniej i w Indiach Zachodnich będziemy dążyli do tego, aby, pozostając wierni tradycjom niemieckiej polityki, bez niepotrzebnej ostrości, ale też bez słabości bronić naszych interesów.”

cyt. za: *Wiek XIX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, red. M. Sobańska-Bondaruk, S. Lenard, Warszawa 1998, s. 361

2

Hasło na pocztówce: Pierwszy kontakt
 Domena publiczna, gallica.fr

3

„Rozwój naszej floty wojennej nie odpowiada tym zadaniom, jakich Niemcy od swej siły zbrojnej na morzu domagać się są zmuszeni. Nie wystarcza on, w razie powikłań wojennych, do ochrony i obrony rodzimych portów i wybrzeży przed blokadą i dalej sięgającymi przedsięwzięciami wroga. Nie dotrzymał on również kroku żywemu rozrostowi naszych interesów zamorskich. Podczas bowiem kiedy handel niemiecki w zwiększającym się stopniu bierze udział we wszechświatowej wymianie towarów, liczba naszych okrętów wojennych nie wystarcza, aby zapewnić naszym za granicą czynnym ziomkom odpowiedniej ochrony, a tym samym odpowiedniego poparcia, jakie zapewnić może tylko rozwinięcie siły. I aczkolwiek zadaniem naszym nie może być dorównanie pierwszorzędnym potęgom morskim, to przecież muszą być Niemcy postawione w możliwości, również przez swe zbrojenia na morzu, utrzymania swego znaczenia pomiędzy ludami globu ziemskiego.”

cyt. za: *Wiek XIX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii,*

4

„Nie mieliśmy i nie mamy agresywnych zamiarów i nie podejrzewamy, by inne mocarstwa miały takie zamiary względem Wielkiej Brytanii. Jest jednak różnica między brytyjską potęgą morską a potęgą morską jednego zaprzyjaźnionego mocarstwa (...), które – ufam – pozostanie wielkie i pozostanie na długo naszym przyjacielem: Niemiec. Brytyjska flota jest dla nas koniecznością, niemiecka flota zaś jest dla nich luksusem. Nasza potęga morską (...) jest warunkiem naszej egzystencji. (...) To flota czyni z Wielkiej Brytanii mocarstwo. Niemcy zaś były wielkim i poważanym na świecie mocarstwem, zanim weszły w posiadanie choćby jednego statku.”

cyt. za: *Europa. Nasza historia. Klasa 7. Część 1: Od kongresu wiedeńskiego do I wojny światowej*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2019, s. 211

5

„Jeżeli mówię, że musimy stale dążyć, by być przygotowanymi na wszystkie ewentualności, tym samym roszczę sobie prawo do tego, że musimy czynić jeszcze większe wysiłki od innych mocarstw, a to z powodu naszego położenia geograficznego. Znajdujemy się pośrodku Europy. Mamy co najmniej trzy fronty, na których możemy być napadnięci. Francja ma tylko swą wschodnią granicę; Rosja tylko swą zachodnią granicę, która może być zaatakowana. Poza tym, bardziej niż każdy inny naród, jesteśmy wystawieni na niebezpieczeństwo koalicji [przeciwko Niemcom], a to z powodu zarówno naszego położenia geograficznego, słabego dotychczas

*związku wewnętrznego narodu niemieckiego,
jak i ze względu na tendencje rozwojowe
dziejów świata.”*

cyt. za: *Wiek XIX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych
z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii,
studentów i uczniów*, red. M. Sobańska-Bondaruk, S. Lenard,
Warszawa 1998, s. 359

Polecenie 2

Wyjaśnij symbolikę pocztówki z planszy nr 2.

Tvoja odpowiedź

Polecenie 3

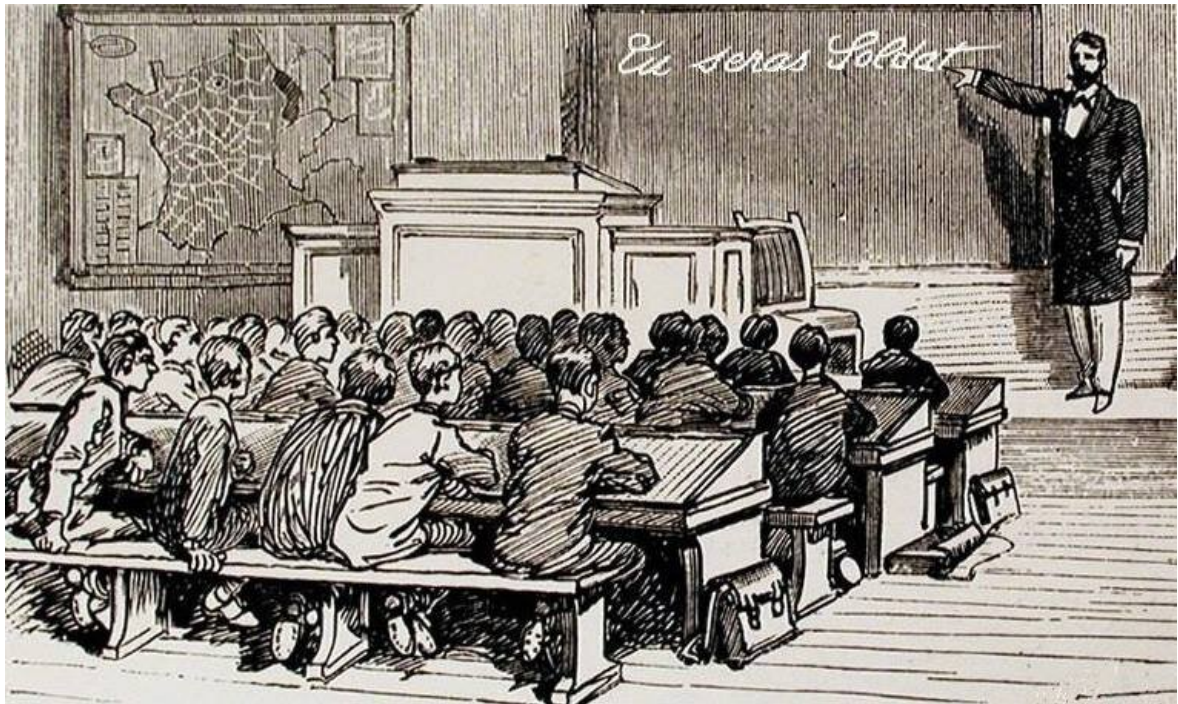
Na podstawie przytoczonych cytatów opisz politykę zagraniczną Niemiec na przełomie XIX i XX wieku. Wyjaśnij, czym Niemcy usprawiedliwiały swoje ambicje i dlaczego stanowiły one zagrożenie dla innych mocarstw europejskich.

Tvoja odpowiedź

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z zamieszczoną poniżej ilustracją z końca XIX w. przedstawiającą francuskie dzieci w czasie lekcji w szkole, a następnie wskaż element, który świadczy o prowójennych nastrojach w społeczeństwie francuskim tego okresu. Swój wybór uzasadnij.

M. Baudry podnosi się i podchodzi prosto do czarnej tablicy. Napis na tablicy: Będziesz żołnierzem.

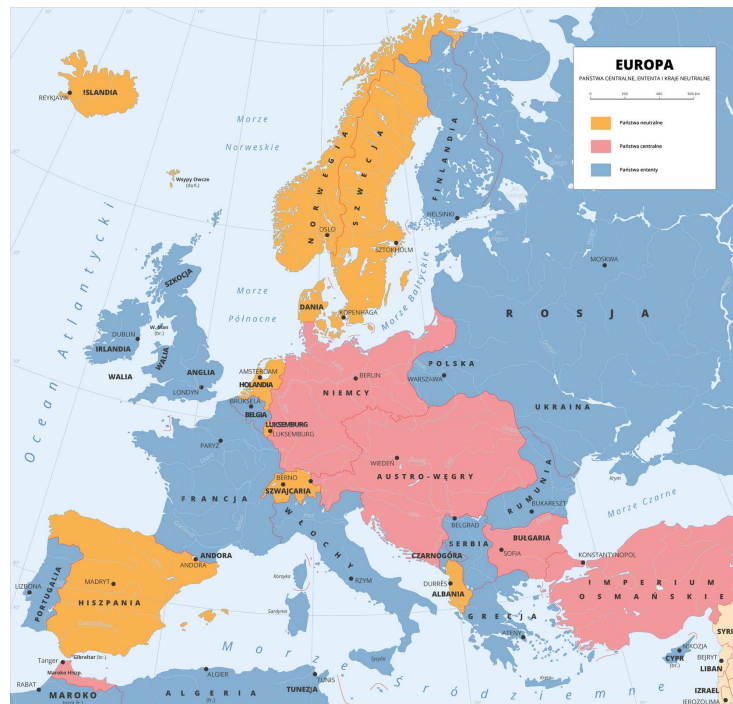
Źródło: galica.fr, domena publiczna.

Tvoja odpowiedź

Ćwiczenie 2

Wskaż, z jakiego roku może pochodzić przedstawiona poniżej mapa. Uzasadnij swój wybór.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie Department of History, United States Military Academy, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Mapa przedstawia granice państw europejskich z roku:

☐ 1914.

☐ 1911.

☐ 1900.

☐ 1904.

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 3

Przedstaw genezę i skutki wojen bałkańskich.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z ilustracją i wykonaj polecenie.

Bośnia i Hercegowina pod władzą austriacką, rosyjski rysunek propagandowy z 1913 roku. Ilustracja przedstawia zakrwawiony szkielet ubrany w austro-węgierski mundur i trzymający cesarski sztandar. Postać depta mapę Bośni i Hercegowiny.

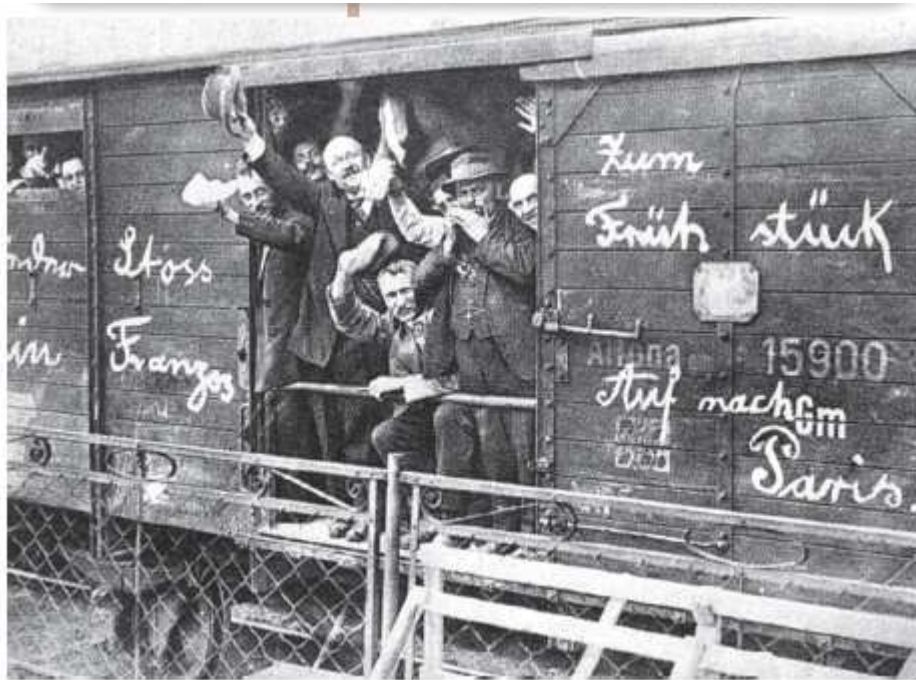
Źródło: MUZEUM WOJSKA POLSKIEGO W WARSZAWIE, dostępny w internecie: archiwum.rp.pl, tylko do użytku edukacyjnego.

Wyjaśnij, dlaczego Rosja przedstawiała w tak złym świetle panowanie austro-węgierskie w Bośni i Hercegowinie.

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z fotografią i wykonaj polecenie.

Żołnierze niemieccy w drodze na front w sierpniu 1914 roku. Na ścianach wagonów hasła: „Na śniadanie do Paryża! Za każdym uderzeniem bagnetu jeden Francuz!”. Podobne optymistyczne napisy o rychłym zakończeniu wojny zdobiły pociągi francuskie.

Źródło: Stentor, tylko do użytku edukacyjnego.

Wyjaśnij, z czego wynikał optymizm żołnierzy i ich dowódców. Dlaczego uważano, że wojna skończy się w ciągu kilku tygodni?

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Przyczyny I wojny światowej. Zamach w Sarajewie i wybuch wojny

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXXVII. I wojna światowa. Uczeń:

1) wyjaśnia pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu wojny, z uwzględnieniem procesu powstawania dwóch przeciwstawnych systemów sojuszy;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wskazuje najważniejsze konflikty polityczne i militarne poprzedzające I wojnę światową;
- wyjaśnia, jak doszło do wybuchu I wojny światowej;
- weryfikuje swoją wiedzę na temat przyczyn I wojny światowej, wykonując zestaw ćwiczeń.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;

- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Wyświetlenie przez nauczyciela tematu i celów zajęć, przejście do omówienia zaplanowanego przebiegu zajęć.
2. Nauczyciel poleca uczniom przygotować w parach pytania z nim związane. Czego uczniowie chcą się dowiedzieć? Co ich interesuje w związku z tematem lekcji? Będą to wspólnie ustalone kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Praca z tekstem. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują na kartkach minimum pięć pytań do tekstu dotyczącego przyczyn I wojny światowej. Wybrana osoba zbiera pytania do urny. Nauczyciel dzieli uczniów na 5-osobowe grupy, które losują pytania z puli i przygotowują odpowiedzi. Zespół, który jest gotowy, zgłasza się i przedstawia rezultaty swojej pracy. Pozostali uczniowie wraz z nauczycielem weryfikują poprawność odpowiedzi.
2. Praca z pierwszym multimedium („Mapa interaktywna”). Nauczyciel czyta polecenie nr 2: „Wyjaśnij, jakie znaczenie miały zmiany terytorialne, jakie zaszły wskutek wojen bałkańskich, dla sytuacji mocarstw europejskich” i poleca uczniom, aby wykonali je w parach. Wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją. W podobny sposób uczniowie wykonują polecenie nr 3.
3. Praca z drugim multimedium („Prezentacja + Sprawdź się”). Uczniowie zapoznają się z e-materiałem. Klasa dzieli się na 4-osobowe grupy. Każdy zespół opracowuje odpowiedzi do polecenia nr 3, opisując politykę zagraniczną Niemiec na przełomie XIX i XX wieku oraz wyjaśniając, czym Niemcy usprawiedliwiały swoje ambicje i dlaczego stanowiły one zagrożenie dla innych mocarstw europejskich. Po wyznaczonym przez

nauczyciela czasie liderzy grup odczytują swoje propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Wybrany uczeń (lub ochotnik) podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.
2. Na zakończenie nauczyciel omawia przebieg zajęć, dokonuje oceny pracy grup uczniowskich.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia nr 1, 2 i 4 z sekcji „Prezentacja + Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

Wielka historia świata. Tomy 1-12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności); Świat Książki 2004-2006.

Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011-2019.

J. Prokopczuk, *Historia powszechna 1871-1939*, Warszawa 1984.

J. Tyszkiewicz, E. Czapiewski, *Historia powszechna. Wiek XX*, Warszawa 2010.

Wielka Historia Świata, t. 11, Wielkie wojny XX wieku (1914-1945), pod red. nauk. M. Zgórniaka, Warszawa 2006.

Wskazówki metodyczne:

Uczniowie mogą zapoznać się przed zajęciami z mapami oraz prezentacją, a wybrane osoby na tej podstawie mogą przygotować swoje prace dotyczące okoliczności i przyczyn wybuchu I wojny światowej. Wówczas przedstawią je na początku fazy realizacyjnej.